

ایران باستان

یا

تاریخ مفصل ایران قدیم

«جلد سوم»

تألیف:

حسن پیرنیا

شامل: بقیه کتاب سوم - جانشینان اسکندر و سلوکی ها

کتاب چهارم - دولت پارت

پیرنیا، حسن، ۱۲۵۲ - ۱۳۱۴ -
ایران باستان، یا، تاریخ مفضل ایران قدیم/
تالیف حسن پیرنیا. - تهران: اکباتان، ۱۳۸۳.
ج ۳: مضور، نقشه.

ISBN 964-5788-03-x (دوره):

ISBN 964-5788-07-2 (ج. ۱) - ISBN

964-5788-05-6 (ج. ۲) - ISBN 964-5788-06-4 (ج. ۳)

(ج.)

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
این کتاب در سالهای مختلف توسط ناشرین
متفاوت منتشر شده است..
نمایه.

مترجمان: ج. ۱. -- ج. ۲. بقیه دوره اول
پارسی دوره مقدونی تا آخر سلطنت اسکندر. --
ج ۲ (چاپ سوم: ۱۳۸۳).
۱. ایران -- تاریخ -- پیش از اسلام.
الف. عنوان. ب. عنوان: تاریخ مفضل ایران قدیم.

۹۵۵/۰۱

DSR ۱۴۰ / الفبا

۱۳۸۳

۸۳-۳۱۵۵۷

کتابخانه ملی ایران

آثار اکباتان

عنوان: ایران باستان (جلد سوم)

نویسنده: حسن پیرنیا

تعداد: ۲۱۰۰

چاپ اول ناشر: ۱۳۸۴

لیتوگرافی اردلان

چاپ و صحافی:

سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

شابک جلد ۲: ۴-۰۶-۵۷۸۸-۹۶۴

شابک دوره: X-۰۳-۵۷۸۸-۹۶۴

فهرست مندرجات جلد سوم

۱۹۲۷	مذاکرات صلح
۱۹۲۷	روایت ژوستن
۱۹۲۸	جنگ با کاپادوکیه
۱۹۲۹	جنگ با پیسیدیان
۱۹۳۰	تسخیر سیرن
۱۹۳۰	تذکر
۱۹۳۱	حمل نعلش اسکندر

فصل دوم - درافتادن سرداران اسکندر با یکدیگر نیابت سلطنت آن تی پاتر مبحث اول: مخاصمه آن تی پاتر و کراتر با پردیگاس

۱۹۳۳	مقدمه
۱۹۳۴	جنگ ایومین با کراتر
۱۹۳۶	جنگ پردیگاس با بطلمیوس
	مبحث دوم: نیابت سلطنت
	آن تی پاتر - تقسیم پانوی
	ایالات
۱۹۳۹	نیابت سلطنت آن تی پاتر
۱۹۳۹	تقسیم ثانوی ایالات
۱۹۴۰	روایت آرتان
۱۹۴۱	جنگ آن تی گون با ایومین
۱۹۴۲	جنگ آن تی گون با آلیستاس

باب دوم: حکومت جانشینان اسکندر

فصل اول: نزاع مقدونی ها در اطراف نعلش اسکندر مبحث اول: انتخاب پادشاه - نیابت سلطنت پردیگاس

۱۹۰۱	مقدمه
۱۹۰۲	دو دستگی در سپاه
۱۹۰۶	قضایای بعد
۱۹۰۶	روایت دیودور
۱۹۰۷	روایت ژوستن
۱۹۰۹	روایت کنت کورث
۱۹۱۲	نتیجه

مبحث دوم: کارهای اولی پردیگاس

۱۹۱۲	تقسیم ممالک
۱۹۱۳	روایت دیودور
۱۹۱۵	روایت ژوستن
۱۹۱۶	روایت کنت کورث
۱۹۱۷	بی اثر گذاردن نقشه های اسکندر
۱۹۱۸	شورش یونانی های باختر
۱۹۲۱	شورش یونان
۱۹۲۳	جدال ها

۱۹۷۱	کشته شدن آلمپاس
۱۹۷۲	روایت ژوستن
۱۹۷۳	پس از کشته شدن المپاس

فصل چهارم: اتحاد اول جانشینان دیگر بر ضد آنتی‌گون

۱۹۷۵	مقدمه
۱۹۷۵	آنتی‌گون و سلکوس
۱۹۷۷	مذاکرات و آغاز خصومت
۱۹۸۰	جدال غزه
۱۹۸۲	بازگشت سلکوس به بابل
۱۹۸۳	نیکاتور و سلکوس
۱۹۸۴	بهره‌مندی دیمتریوس
۱۹۸۴	آنتی‌گون و انباط
۱۹۸۸	نتیجه

فصل پنجم: کشتار در خانواده اسکندر - کارهای سلکوس

	قتل رگسانه و اسکندر پسر
۱۹۹۰	اسکندر
۱۹۹۱	قتل هرکول
۱۹۹۱	قتل کلئوپاتر خواهر اسکندر
۱۹۹۲	کارهای سلکوس

مبحث سوم : نیابت سلطنت پولیس‌پر خون

۱۹۴۴	دوام نزاع سرداران با یکدیگر
۱۹۴۴	مقدمه
	ضدیت کاساندر و پولیس‌پر خون با
۱۹۴۶	یکدیگر
۱۹۵۰	آلمپاس و اوری‌دیس

مبحث چهارم: مخاصمه اومین و آنتی‌گون با یکدیگر

۱۹۵۲	مقدمه
۱۹۵۲	سلکوس و پی‌نون
۱۹۵۳	سلکوس
۱۹۵۳	پی‌نون
۱۹۵۴	اومین و ولات ایالت علیا
۱۹۵۵	ولات در خوزستان
	شکست آنتی‌گون و رفتن او به
۱۹۵۷	همدان
۱۹۵۸	رفتن اومین به پارس
۱۹۶۰	جنگ اومرن با آنتی‌گون
۱۹۶۴	آنتی‌گون پس از فتح
	حکایت دیودور راجع به سردار
۱۹۶۶	هندی

فصل سوم : کاساندر و المپاس

۱۹۶۹	حملة کاساندر به آلمپاس
------	------------------------

فصل ششم: اتحاد ثانوی جانشینان بر ضد آن‌تی‌گون

مقدمه	۱۹۹۴
وقایع جنگ	۱۹۹۴
نتیجه	۱۹۹۷

باب سوم: دولت اسالکه یا سلوکی‌ها

فصل اول: پادشاهان سلوکی مبحث اول: سلوکی اول (نیکاتور)

نام و نسب	۲۰۰۰
کارهای سلکوس	۲۰۰۱
صفات سلکوس و تأسیسات او	۲۰۰۹

مبحث دوم: آن‌تیوخوس اول

نظری به دنیای آن روز	۲۰۱۴
کارهای دیگر آن‌تیوخوس اول	۲۰۱۶

مبحث سوم: آن‌تیوخوس دوم

قیام باختر	۲۰۱۹
قیام پارت	۲۰۱۹
سایر وقایع	۲۰۲۰

مبحث چهارم: سلکوس دوم

مبحث پنجم: سلکوس سوم

مبحث ششم: آن‌تیوخوس سوم

وقایع سلطنت این پادشاه	۲۰۲۵
------------------------	------

مبحث هفتم: پادشاهان دیگر سلوکی

فصل دوم: اوضاع دولت سلوکی و تشکیلات آن

مقدمه	۲۰۳۶
در دولت سلوکی	۲۰۴۰
دربار	۲۰۴۵
تشکیلات اداری	۲۰۴۵
قشون	۲۰۵۰
رفتار	۲۰۵۱

فصل سوم: کوشش سلوکی‌ها برای یونانی کردن مشرق

در پارت و غیره	۲۰۵۹
نتیجه	۲۰۶۲

باب چهارم: دول دیگر که بر خرابه‌های دولت اسکندر تشکیل شدند

مقدمه	۲۰۶۴
-------	------

فصل اول: دول آسیای صغیر مبحث اول: کاپادوکیه

سلسله پادشاهان کاپادوکیه	۲۰۷۳
--------------------------	------

کتاب چهارم

دوره پارتی یا عکس‌العمل سیاسی

۲۱۱۷		مقدمه
۲۱۱۸		منابع کتاب
۲۱۲۰		آپ‌پیان اسکندرابی
۲۱۲۰		آتنه (به یونانی آثانیوس)
۲۱۲۰		آرزیوس
۲۱۲۱		آگائیس
۲۱۲۱		آفریکانوس (سکستوس یولیوس)
۲۱۲۲		اوتریوس
۲۱۲۲		بطلمیوس کلودیوس
۲۱۲۲		پسیدونیوس
۲۱۲۳		پوزانیاس
۲۱۲۴		پولین
۲۱۲۴		دیون کاسیوس
		فرون‌تو (مارکوس اورلیوس
۲۱۲۵		فرون‌تو)
۲۱۲۵		کاپی‌تولینوس (یولیوس)
۲۱۲۵		لوئین (لوکیانوس)
۲۱۲۶		هرودیانوس
۲۱۲۶		لروبنای اِدسی

مبحث دوم: دولت پنت کاپادوکی

۲۰۷۷		مهرداد سوّم
۲۰۷۸		مهرداد چهارم
۲۰۷۹		فرناک اوّل
۲۰۸۰		مهرداد پنجم
۲۰۸۰		مهرداد ششم
۲۰۸۳		جنگ اوّل با روم
۲۰۸۴		جنگ دوّم
۲۰۸۷		جنگ سوّم

مبحث سوّم: دولت پرگام

مبحث چهارم: بی‌تی‌نیّه

فصل دوم: مصر و بطلمیوس‌ها یا بطالسّه

مبحث اوّل: بطالسّه

مبحث دوّم: طرز حکومت بطالسّه در مصر

فصل سوم: مقدونیّه

		جدول سنین سلطنت پادشاهان
		ممالکی، که پس از تجزیه
		شدن امپراتوری اسکندر تأسیس
۲۱۰۹		گشتند

باب اول: قسمت تاریخی

فصل اول: نظری به جغرافیای پارت نژاد پارتی‌ها - دودمان اشکانی

تذکر	۲۱۲۸
نظری به جغرافیای پارت	۲۱۲۹
خوارزم	۲۱۳۲
مرو	۲۱۳۳
هرات	۲۱۳۴
سیستان	۲۱۳۴
ساگارتی‌ها	۲۱۳۵
گرگان	۲۱۳۵
نژاد پارتی‌ها	۲۱۳۷
دودمان اشکانی	۲۱۴۱
تاریخ پارت	۲۱۴۳

فصل دوم: تأسیس دولت پارت و راندن سلوکی‌ها از ایران

مبحث اول: اشک اول، ارشک مبحث دوم: اشک دوم، تیرداد اول

جنگ با سلکوس کالینیکوس	۲۱۴۸
کارهای تیرداد در زمان صلح	۲۱۵۱
مبحث سوم: اشک سوم، اردوان اول	

مبحث چهارم: اشک چهارم، فری‌یافت

اوضاع باختر	۲۱۵۷
مبحث پنجم: اشک پنجم، فرهاد اول	

مبحث ششم: اشک ششم، مهرداد اول

دولت سلوکی	۲۱۶۳
دولت باختر	۲۱۶۵
حمله به باختر	۲۱۶۶
تسخیر ماد بزرگ	۲۱۶۷
فرو نشاندن شورش گرگان	۲۱۶۸
تسخیر خوزستان	۲۱۶۸
تسخیر پارس و بابل	۲۱۶۹
جنگ دوم با باختر	۲۱۷۰
جنگ با دولت سلوکی	۲۱۷۱
خصال مهرداد اول	۲۱۷۳
طرز حکومت اشکانی	۲۱۷۴

مبحث هفتم: اشک هفتم، فرهاد دوم

جنگ با دولت سلوکی	۲۱۷۷
بعد از جنگ	۲۱۸۱
نتیجه جنگ	۲۱۸۲
قصد حمله به سوریه	۲۱۸۳
حمله سکاها به پارت	۲۱۸۴
خصایل فرهاد دوم	۲۱۸۶

مبحث هشتم: اشک هشتم، اردوان دوّم

نهضت مردمان شمال شرقی ۲۱۸۸

مغولستان

نظری به جغرافیای آن ۲۱۹۰

تاریخ ۲۱۹۴

جنگ اردوان با طخاری‌ها ۲۱۹۷

فصل سوم: اوج اعتلای دولت پارت

مبحث اوّل: اشک نهم، مهرداد دوّم (بزرگ)

ارمنستان و ارامنه ۲۲۰۶

مهرداد بزرگ و ارمنستان ۲۲۱۰

نخستین ارتباط ایران با روم ۲۲۱۰

مبحث دوّم: اشک دهم، سنتروک

مبحث سوّم: اشک یازدهم، فرهاد سوّم

مبحث چهارم: اشک دوازدهم، مهرداد سوّم

مبحث پنجم: اشک سیزدهم، اُرد اوّل

مقدمه ۲۲۲۹

حرکت به طرف سوریه ۲۲۳۲

رفتن به بین‌النهرین ۲۲۳۲

مراجعت به سوریه ۲۲۳۲

آمدن سفرای اُرد ۲۲۳۳

رسیدن اخبار موحش ۲۲۳۴

آمدن پادشاه ارمنستان نزد

کراسوس ۲۲۳۵

عبور از فرات ۲۲۳۵

آمدن آریام‌نِس ۲۲۳۷

راهنمایی آریام‌نِس ۲۲۳۸

خبر در رسیدن پارتی‌ها ۲۲۴۰

جنگ ۲۲۴۰

پس از کشته شدن کراسوس ۲۲۵۳

گفته‌های بعضی مورخین دیگر ۲۲۵۹

نتایج جنگ حرّان ۲۲۶۲

اهمیت این جنگ ۲۲۶۳

پس از جنگ حرّان ۲۲۶۴

حمله پارتی‌ها به سوریه ۲۲۶۵

روابط اُرد با روم ۲۲۶۷

حمله دولت پارت به روم ۲۲۷۲

قتل اُرد ۲۲۷۸

سلطنت اُرد ۲۲۷۹

مبحث ششم: اشک چهاردهم، فرهاد چهارم

جنگ دوّم روم با دولت پارت ۲۲۸۲

روایات دیگر ۲۲۹۹

جنگ سوّم روم با ایران ۲۳۰۱

نتیجه ۲۳۰۳

مبحث یازدهم: اشک نوزدهم، بردان

مبحث دوازدهم: اشک بیستم، گودرز

مبحث سیزدهم: اشک بیست و یکم، وُئن دوّم

مبحث چهاردهم: اشک بیست و دوّم، بلاش اوّل

۲۳۴۷	رفتن بلاش به ارمنستان
۲۳۵۰	مسئله ارمنستان
۲۳۵۲	مذاکرات دوستانه
۲۳۵۳	جنگ تیرداد با روم
۲۳۵۸	شورش گرگان
۲۳۵۹	جنگ بلاش با روم
۲۳۶۷	رفتن تیرداد به روم
۲۳۷۱	وقایع دیگر سلطنت بلاش اوّل
۲۳۷۱	روابط بلاش با وِشپاسیان
	تاخت و تاز آلان‌ها در شمال و غرب
۲۳۷۴	ایران
۲۳۷۴	نزاد آلان‌ها
۲۳۷۶	خود واقعه
۲۳۷۸	مدّت سلطنت بلاش
۲۳۷۹	اهمیت سلطنت بلاش اوّل
۲۳۸۰	صفات بلاش اوّل

فرار فرهاد به طرف سکاها و برگشتن او ۲۳۰۴

قضیه زن رومی ۲۳۰۷

رفتن شاهزادگان اشکانی به روم ۲۳۰۸

مسئله ارمنستان ۲۳۰۹

صفات فرهاد چهارم ۲۳۱۲

مبحث هفتم: اشک پانزدهم، فرهادک (فرهاد پنجم)

مبحث هشتم: اشک شانزدهم، اُرد دوّم

مبحث نهم: اشک هفدهم، وُئن اوّل

مبحث دهم: اشک هیجدهم، اردوان سوّم

اردوان و وُئن ۲۳۱۷

احوال تی‌بریوس ۲۳۲۱

اردوان و تی‌بریوس ۲۳۲۲

حمله فرس‌من به ارمنستان ۲۳۲۴

فرار اردوان به گرگان ۲۳۲۵

آمدن تیرداد به ایران ۲۳۲۶

روابط روم با اردوان ۲۳۲۹

اغتشاش در ایالت بابل ۲۳۳۰

راندن اردوان در دفعه سوّم ۲۳۳۴

شورش سلوکیه ۲۳۳۵

صفات اردوان ۲۳۳۵

جنگ پارنی‌ها با رومی‌ها ۲۴۳۶

قیام اردشیر پاپکان ۲۴۳۹

اردشیر پاپکان ساسانی ۲۴۳۹

خروج اردشیر بر اردوان ۲۴۴۱

جهت خروج اردشیر بر اردوان .. ۲۴۴۳

زوال دولت پارت و انقراض

سلسله اشکانی ایران

جهات آن ۲۴۴۵

خانمه ۲۴۴۸

فصل پنجم: تاریخ پارت
موافق مدارک شرقی

مبحث اول: گفته‌های حکیم

ابوالقاسم فردوسی در شاهنامه

مبحث دوم: مورخین و

نویسندگان قرون اولی اسلامی

۱ - ابوجعفر محمد بن جریر بن

زیدالطبری ۲۴۵۵

روایت اول ۲۴۵۵

روایت دوم ۲۴۵۶

روایت سوم ۲۴۵۷

۲ - ابوالحسن علی بن الحسین

المسعودی ۲۴۵۹

۳ - ابوریحان بیرونی ۲۴۶۲

جدول اول ۲۴۶۲

جدول دوم ۲۴۶۲

جدول سوم ۲۴۶۳

فصل چهارم: دولت پارت در

انحطاط است

مبحث اول: اشک بیست و سوم،

پاکر دوم

مبحث دوم: اشک بیست و

چهارم، خسرو

لشکرکشی به مشرق ۲۳۸۹

سایر کارهای ترازان ۲۳۹۳

زمین لرزه ۲۳۹۵

کارهای ترازان در ۱۱۶ م ۲۳۹۶

شورش اهالی بر ضد رومی‌ها ... ۲۳۹۹

خسرو و صفات او ۲۴۰۳

مبحث سوم: اشک بیست و

پنجم: بلاش دوم

مبحث چهارم: اشک بیست و

ششم: بلاش سوم

جنگ پارت با روم ۲۴۱۰

جنگ روم با پارت ۲۴۱۲

مبحث پنجم: اشک بیست و

هفتم: بلاش چهارم

جنگ اول رومی‌ها با بلاش چهارم . ۲۴۱۷

جنگ دوم رومی‌ها با بلاش چهارم ۲۴۲۱

نتیجه این جنگ روم ۲۴۲۷

مبحث ششم: اشک بیست و

هشتم: بلاش پنجم و اشک

بیست و نهم: اردوان پنجم

جنگ کاراکالا با اردوان ۲۴۳۰

۴ - مرحوم میرزا تقی خان سپهر	۲۴۶۴
(لسان الملک) ۲۴۸۸	۲۴۶۵
اول - سلسله اشغانیان ۲۴۸۸	
دوم - سلسله اشکانیان ۲۴۸۹	

فصل ششم: مورخین و نویسندگان ارمنستان

ماراپاس کاتینا ۲۴۹۱	
باردسن ۲۴۹۵	
آگاتانژ ۲۴۹۸	
قطعه‌ای که به آگاتانژ نسبت می‌دهند ۲۵۰۱	
شورش پارتی‌ها که در ارمنستان در این زمان وقوع یافت ۲۵۰۲	
فوستوس بیزانسی ۲۵۰۶	
لروب‌نای اِدسی ۲۵۰۶	
زنوب‌گلاگی ۲۵۰۹	
زان‌مامی‌گون‌یان ۲۵۰۹	
موسی‌خورن ۲۵۱۰	
از پولیکرات - بند ۱۳ ۲۵۱۱	
از اوآگراس - بند ۱۳ ۲۵۱۲	
از فیرمیلین اسقف قیصریه در کاپادوکیه	
بند ۷۶ ۲۵۱۳	
خره پود معروف به اله آزار بند ۶۹ - ۷۰ ۲۵۱۵	
الیزه‌وارتابد ۲۵۱۷	
لازار فاربی ۲۵۱۷	

جدول چهارم ۲۴۶۴	
جدول پنجم ۲۴۶۵	
۴ - ابومنصور عبدالملک محمد ثعالبی ۲۴۶۵	
۱ - اففور شاه اشکانی ۲۴۶۷	
۲ - سابور شاه بن اففور شاه ۲۴۶۷	
۳ - جوذر بن سابور ۲۴۶۹	
۴ - ملک ایرن‌شهر بن بلاش بن سابور اشکانی ۲۴۶۹	
۵ - ملک جوذر بن ایران شاه الاصفهر ۲۴۷۰	
۶ - ملک نرسی بن ایران شاه ۲۴۷۰	
۷ - ملک هرمزان بن بلاش ۲۴۷۱	
۸ - ملک فیروز بن هرمزان ۲۴۷۲	
۹ - ملک خسره بن فیروز ۲۴۷۲	
۱۰ - ملک اردوان بن بهرام بن بلاش آخر ملوک الاشکانیه ۲۴۷۳	
۵ - حمزه بن الحسن الاصفهانی ۲۴۷۴	
۶ - مطهر بن طاهر المقدسی ۲۴۷۵	
۷ - احمد بن محمد مسکویه ۲۴۷۷	
۸ - ابن اثیر ۲۴۷۷	
نتیجه ۲۴۸۰	

مبحث سوم

۱ - حمدالله مستوفی قزوینی ۲۴۸۴	
۲ - محمد خاوند شاه معروف به امیر خوند ۲۴۸۵	
۳ - غیاث‌الدین خواندمیر ۲۴۸۷	

ممالک تابعه ۲۵۵۵

ترتیبات سلطنتی ۲۵۶۰

ادارات ۲۵۶۶

سپاه ۲۵۶۸

اسلحه ۲۵۷۵

بحریه ۲۵۷۶

مالیه ۲۵۷۶

مسکوکات اشکانی ۲۵۷۶

تاریخ (تقویم) ۲۵۸۷

فصل دوم: طبقات - مذهب - اخلاق و عادات - زبان - خط - معارف

طبقات ۲۵۸۹

مذهب ۲۵۹۱

اخلاق و عادات ۲۵۹۶

خانواده پاری ۲۵۹۶

زبان ۲۵۹۹

خط ۲۵۹۹

معارف ۲۶۰۰

فصل سوم: تجارت و صنعت - صنایع مستظرفه: موسیقی، معماری، حجاری و زینت‌سازی تجارت و صنعت ۲۶۰۱ صنایع مستظرفه ۲۶۰۲ معماری و حجاری و زینت‌سازی ۲۶۰۳

فهرست شاهان اشکانی ایران ۲۵۱۸

فصل هفتم: استنباطات دیگر در باب اشکانیان

سلسله اشکانیان ارمنستان ۲۵۲۵

ضمایم کتاب چهارم

اول: آذربایجان ۲۵۳۰

دوم: امراء و پادشاهان پارس ۲۵۳۲

سوم: دولت‌های خسرو و

آدیابن ۲۵۳۵

شاخه دوم: سلسله اشکانیان

ارمنستان ۲۵۴۲

باب دوم: قسمت تمدنی

فصل اول: وسعت دولت اشکانی و تشکیلات آن مبحث اول: وسعت دولت اشکانی - پایتخت

وسعت دولت اشکانی ۲۵۴۵

پایتخت ۲۵۴۷

مبحث دوم: تشکیلات - حکومت شاه - ممالک تابعه - ترتیبات سلطنتی ادارات - سپاه - اسلحه - مسکوکات - ضربخانه‌ها - تاریخ (تقویم)

حکومت شاه ۲۵۵۱